

Domini MDCCV. Ipsi Idibus Nov. — A címlevél hátlapján a könyv két régibb birtokosa így jegyezte föl nevét: „Sum ex Libris Pauli Schirmeri Cib. Patr. (Cibiniensis Patricii) Anno 1705. die 8. 7bris“ és „Sum ex Libris Johannis Georgii Ritter. Anno Domini 1735. die 8. August“. — E szerint Szebenben 1705-ben még más példánynak is kellett lenni, melyből a kiegészítés történt. Ma több teljes példány nem ismeretes. A M. A k a d. csonka példányából az A₁₋₃ és B₅ lev. (összesen 4 lev.) hiányzik.

AZ EGYETEMI KÖNYVTÁR RENDEZÉSÉRŐL.

Az egyetemi könyvtár nemcsak a monumentalis épület elkészültével, de egyúttal a korszerű rendezéssel új aerába lép.

Midőn 1786-ban a ferencziek zárdájának előrészét könyvtárrá alakították át, lebontván a folyosó- és czella-falakat s az így alakult nagy termet körül karzattal látták el, a falak mellett mind földszint, mind a karzaton nyílt szekrényeket alkalmaztak. Ezen szekrények tölgyfából készültek és nemcsak alakjuk volt díszes, de beosztásuk is igen czélszerűnek bizonyult, mert készítésöknél főfigyelmet a könyvek alakjára fordítottak s ez nálunk különösen fontos volt, mivel a könyvtár a klastromoktól elkobzott könyvgyűjteményekből alakult, s így igen gazdag foliansokban. A szekrények tartósság tekintetében is kiállták a próbát, úgy hogy a szebbeket még ezen-túl is sokáig lehet használni, s ezért nagyobb részöket meg is tartják. A mi a terem megvilágítását illeti, arról is volt gondoskodva, mert a nagy teremnek fölül és alól összesen 20 ablaka volt. A könyvterem hossza 37 méter és 48 centiméter, szélessége 13 méter és 86 centiméter volt és a belépőnek imponans tekintet nyújtott, míg később a biztonsági oszlopok és a gyarapodást magokban foglaló újabb, festetlen és különféle alakú szekrények valóságos raktárrá nem silányították. A falakat földszint 30, a karzaton 28 théka vette körül, melyek ismét polczokra (gradus) oszlottak, a thékák római számmal, a polczok a—h betűkkel voltak megjelölve; a könyvek beosztásánál is ezen jegyek használtattak (a könyv táblájának belső részén, vagy a füzet külső boritékán, előbb tentával, később írónnal jegyezve). A munkák tudományszakok szerint helyez-

tettek el; ezeken belül polczonként szerzők szerint betűrendbe voltak szedve. A jelen század elején míg a könyvek egyes sorban álltak és a szaporodás jelentéktelen volt, az olvasók száma pedig csekély, ezen berendezés megfelelt a czélnak és a 23 folians kötetű betűrendes katalogus jól kalauzolta az illető tudósokat. De már az ötvenes években, midőn a Frank-könyvtár 14 ezer kötetét szintén a nagy teremben helyezték el, és a gyarapodás miatt a könyveket a polczokon három sorba kellett rakni, a rend felbomlott, még pedig legelsőben a betűrendes elhelyezés vált lehetlenné. Ekkor Reguly könyvtárőrnek azon jó gondolata támadt, hogy a magyar könyveket külön válogatta és szakok szerint külön szekrényekben betűsorban állította fel, s noha itt is az örökös rend-felbomlással kellett küzdeni, mégis könnyebb volt az áttekintés. A kezelést még inkább megnehezítette az 50 ezer kötetre terjedő Balogh-könyvtár, mely külön thékákban betűrendben helyeztetett el, azonban úgy, hogy még a czédulázás után sem lehetett használni a raktárszerű berendezés miatt, melyen a hely szűke miatt nem lehetett segíteni.

Az új könyvtár-épület befejezéséhez közeledvén, múlt évi május hóban az átköltöztetést készítettük elő, oly módon, hogy az egyes thékákban a könyveket betűrendbe raktuk, ezzel azonban a polczok kijelölése elenyészett; egyúttal a rossz helyre került könyveket saját helyükre tettük s különválogattuk a legkeresettebb és legbecesebb munkákat az új olvasó-teremben felállítandó kézi-könyvtár számára. Czélszerű lett volna a könyvnyomdai zsengeket (incunabula) is külön választani; de ez nem történt, pedig a könyvtár ilyenekben igen gazdag, sőt ezeknek külön katalogusok is van. Múlt október hóban és november hó elején eszközöltük az átköltöztetést az új épületbe, mely művelet csak 33 napot vett igénybe.

Az új könyvtár-épületben az emeleten három, földszint két, összesen tehát öt nagy terem áll rendelkezésünkre, melyek vasszekrényekkel vannak felszerelve; ezenkívül a karzatos nagy olvasó-terem, mely magassága által az első és második emeletet foglalja el és 17 méter 95 centiméter hosszú és 16 méter 38 centiméter széles, 40 tölgyfaszekrényvel bír és 120 olvasónak nyújt elég kényelmet.

A termeket a négy egyetemi kar szerint osztottuk be; úgy hogy az első emeleti három terembe a bölcsészeti, természettudományi s jog- és államtudományi, a földszinti egyik nagy terembe a theologiai tudományok jutott, a másikba pedig a hírlapok és folyó-

iratok összes mennyisége, mert az időszakai sajtó termékeinek külön kezelése nálunk is elkerülhetlenné vált, nemcsak a tömegnek óriási mérvben lett felszaporodása miatt, de a biztos és könnyebb áttekinthetőség végett is.

A könyveket, a thékák modern szerkezete miatt, nem helyezhettük el úgy mint a régi helyen voltak, hanem ki kellett terjesznedünk, de a czélszerűséget és a kezelés folytonosságát nem téveszthettük szem elől s így még mindig meg kellett tartanunk a régi thékák szerint való beosztást. A magyar könyveket az ablakok közt levő különálló vasszekrényekben, ismét tudományszakok szerint állítottuk fel s így mindenkor áttekinthetjük és figyelemmel kísérhetjük a mi kis nemzeti irodalmunkat, hogy a netalán felmerülő hiányokat azonnal pótolhassuk. A Frank-féle könyvtárt, melynek tulajdoni jogáról az egyetemi könyvtár javára a fővárosi képviselőtestület egészen lemondott, a végleges beosztásig a folyosón helyeztük el; az 50 ezer kötetből álló Balogh-féle könyvtárt (mely szintén beosztandó) a termék üres helyein elhelyezett szekrényekben és a mellékszobákban állítottuk fel.

Ezután fogtunk még csak a tulajdonképeni rendezéshez. Feladatunk a könyvek szoros betűrendbe rakása volt s ezzel eltöltöttünk két hónapot; míg f. évi január hóban rendelkezésünk alá nem bocsátott a nagy olvasó-terem. Ide költöztettük a visszamaradt kiválogatott könyveket és azokat tudományszakok szerint a 40 szekrényben elosztottuk és szoros betűrendbe raktuk. Az egyes tudományszakok következőleg osztattak be. Idegen nyelvűek: bölcsészet 1, természettudomány és matematika 2, műrégészet 2, földrajz, utazás 1, történelem 4, jog- és államtudomány 7, theologia 1, angol, olasz irodalom 1, német irodalom 2, francia irodalom 1, ó-kori classikus irodalom 2, nyelvészet 1, orvostudomány 3; magyar nyelvűek: M. tudom. Akadémiai kiadványok 2, magyar írók 1, nyelvészet 1, orvostudomány 1, történelem 1, földrajz és matematika 1, jog- és államtudomány 1; végre a tiszti személyzethez közel az ablakok alatt 2 thékában a szótárak és más kettőbe az ismerettárak helyeztetek el.

Itt végre hajótörést szenvedett a régi rendszer, miután a műveltség előhaladtával egy fényes palotában a közönség igényei a szoros betűrendes rendszernél kissé többet kívánnak. Felsőbb rendeletnél fogva febr. 1-jén hozzáfogtunk a kézi-könyvtár czédelvázolásához és a 9000 kötetből álló gyűjteményt pár hét alatt czímeztük és a számok felragasztását is megkezdhettük, így a könyvtárnak márczius

elején történendő megnyitását egyedül a nyomdában felmerülő technikai nehézségek akadályozzák.

Az újabb rendezés alkalmával, az idő rövidege miatt, de különösen a helylyel való gazdálkodás szempontjából a számozásnál nem ragaszkodtunk a betűrendes beosztáshoz, hanem azért fenntartjuk a főbb tudományzakokat s ezen belül a folyó számot, úgy hogy a 8., 4. és 2. rétet külön folyó számmal ellátva, a járulékokat mindig a következő számmal látjuk el, csak egy-ugyanazon munka többi köteteit ékeljük be és ezen beékelésnél az előbbeni kötet száma mellé még az alphabet betűit alkalmazzuk. Ezen rendszernek azon előnye van, hogy a rendezés a tudományzakok szerint a végtelenig folytatható, üres helyre nincs szükség (a mivel mi úgysem igen rendelkezünk) és nem kell a rendezés bevégezésére évekig várni; „a könyvtárnál pedig minden oly rendszer czélirányos, mely szerint a könyvet gyorsan meg lehet találni,“ mint boldogemlékű Toldy Ferenczünk, a könyvtár volt igazgatója, szokta volt mondani.

A könyveknek jelekkel és számokkal való ellátásánál, nem utolsó dolog, a jegyek vagy paizskák czélszerű megválasztása: a kezelés gyorsítása végett nem szabad azokat elrejtteni, sem felirataikat igen kicsire készíteni; de díztelen a nagy jegy is, különösen ha két részből áll és a könyvnek sarkát egy harmadrésznyire betakarja, vagy a könyv sarkának különböző részére ragasztatik. Mindezt tekintetbe véve, nálunk a paizskák $2\frac{1}{2}$ centiméternyi négyszög átmérőt nyertek s ezen a tudományzak (théka) kezdőbetűvel és a könyv folyó számmal jelöltetett s miután ez a könyv sarkának aljára ragasztatik és rózsaszínű papirosra nyomtatott, a könyvtár polczain mint szalag húzódik végig és megfelel a szép-kötésű könyveknek s a dús aranyozással díszített teremnek is.

Az olvasó-terem nyomtatott betűrendes katalogusa rövid idő alatt elkészül, s minden egyes munka czíme mellé az illető jegy lesz téve, a közönség nagy kényelmére, miután csak a jegyet és, ha a könyv nem 8-rétű, az alakot kell a kívánat-lapra felírnia. Később gondoskodva lesz arról is, hogy a beérkezett újabb munkák gyorsan köttessenek és osztassanak be, ha kell, a kevésbé használt könyvek helyére; s így a számozás fenntartásával ezek is sokkal hamarabb lesznek megtalálhatók, mintha számozás nélkül szoros betűrendbe volnának rakva.

A könyvtár ellenőrzése és átvizsgálása, mely utóbbi a régi rendszer szerint közel egy század óta nem történhetett meg, az újabb beosztás és számozás által rendkívül megkönnyítettett; ha ugyanis csak a nyomdából visszakérült czédulák thékák és számok szerint rakatnak, kész a helyrajzi katalogus; a rendes czédula-katalogus pedig szakszerint beosztva, a búvárkodó tudósnak kellő tájékozást nyújt könyvtárunknak szakmájába vágó készletéről.

Miután kormányunk a tudományok és ismeretek fejlesztésére mindenkor főfigyelmét fordította és az eszközök megválasztásában a legliberalisabb tényező volt, bizton hisszük, hogy az egyetemi könyvtár, mely egyúttal országos, néhány évtized múlva méltán versenyezhet a külföld nevezetesebb könyvtáraival.

IDŐSB SZINNYEI JÓZSEF,
a kir. m. egyetemi könyvtár első őr.
